

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА "БІЛУХА ПРОТИ УКРАЇНИ"

(Заява № 33949/02)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

9 листопада 2006 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Білуха проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), що засідав палатою у складі:

п. П. Лоренцен (P. Lorenzen), Голова,
пані С. Ботучарова (S. Botoucharova),
п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert),
п. В. Буткевич (V. Butkevych),
пані М. Цаца-Ніколовська (M. Tsatsa-Nikolovska),
п. Р. Маруст (R. Maruste),
п. М. Віллігер (M. Villiger), судді,
та пані К. Вестердік (C. Westerdiek), Секретар секції,

після обговорення в нарадчій кімнаті 16 жовтня 2006 року, виносить таке рішення, що було прийняте того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена проти України за заявою (№ 33949/02), яку подала до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянка України п. Зоя Миколаївна Білуха (далі — заявниця) 3 червня 2002 року.

2. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — паном Юрієм Зайцевим.

3. 15 грудня 2005 року Суд прийняв рішення направити заяву на комунікацію Уряду. Того ж дня Суд вирішив, що відповідно до пункту 3 статті 29 Конвенції питання прийнятності і суті заяви розглядатимуться одночасно.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявниця народилась у 1957 році та проживає у м. Артемівську Донецької області.

5. 14 серпня 1997 року заявницю було переведено з посади заступника голови правління Акціонерної компанії «Артемівська райагротехніка» (далі — Компанія).

6. 17 вересня 1997 року заявниця звернулась до Артемівського міського суду (далі — Артемівський суд) з позовною заявою про відновлення її на посаді заступника голови правління.

7. 20 жовтня 1997 року заявницю було звільнено з посади економіста, оскільки вона відмовилась виконувати покладені на неї нові обов'язки.

8. У листопаді 1997 року заявниця подала до Артемівського суду новий позов про скасування наказу про її звільнення, виплату заборгованості по заробітній платі та компенсації. Нова скарга була приєднана до першого провадження.

9. 27 січня 1998 року заявниця заявила відвід судді Б., який розглядав її справу, а також всьому складу Артемівського суду, стверджуючи, що суд не був безстороннім, оскільки Компанія безкоштовно виготовила та встановила ґрати на вікнах нової будівлі суду. 30 січня 1998 року голова Артемівського суду В. Л. Г. відмовив у клопотанні заявниці в зв'язку з тим, що воно не містило жодної підстави для відводу судді.

10. Листом від 16 лютого 1998 року голова Артемівського суду звернувся до голови правління Компанії з проханням надати суду комп'ютер. У листі зазначалось:

«Артемівський районний суд Донецької області просить Вас передати в користування районного суду комп'ютер».

11. Лист містив також написану від руки резолюцію, відповідно до якої прохання слід було задовольнити.

12. 2 березня 1998 року Артемівський суд виніс рішення, яким частково задовольнив позов заявниці. Суд скасував наказ Компанії від 14 серпня 1997 року. 20 квітня 1998 року Донецький обласний суд скасував рішення суду першої інстанції і направив справу на новий розгляд.

13. 16 грудня 1998 року Артемівський суд частково задовольнив вимоги заявниці. Він зобов'язав Компанію виплатити заявниці заборгованість із заробітної плати та компенсацію в загальній сумі 440,77 грн¹. Артемівський суд відмовив заявниці у задоволенні скарги стосовно її звільнення.

14. Заявниця подала касаційну скаргу. 25 січня 1999 року Донецький обласний суд скасував рішення від 16 грудня 1998 року в частині присудження матеріальної шкоди та направив справу в цій частині на новий розгляд.

15. 2 квітня 1999 року Артемівський суд відмовив заявниці у задоволенні позовних вимог. 24 травня 1999 року Донецький обласний суд відмовив у задоволенні касаційної скарги.

16. Невизначеної дати голова Донецького обласного суду вніс протест (клопотання про перегляд справи в порядку нагляду) на рішення від 2 квітня та 24 травня 1999 року до президії цього суду. 14 липня 1999 року президія Донецького обласного суду задовольнила

¹ Приблизно 75 євро.

протест голови суду, скасувала рішення та направила справу на новий розгляд.

17. 6 вересня 1999 року заявниця поскаржилась на небезсторонність Артемівського суду. 19 жовтня 1999 року голова суду відхилив скаргу заявниці як необґрунтовану.

18. 6 березня 2000 року заявниця змінила позовні вимоги. Вона вимагала змінити формулювання причин її звільнення, а також стягнути компенсацію та заборгованість із заробітної плати.

19. 9 березня 2000 року Артемівський суд частково задовольнив вимоги заявниці. Суд вирішив, що формулювання причин звільнення заявниці має бути змінено, а також присудив їй 8071,75 грн.² заборгованості по заробітній платі та інших виплатах. Це рішення не було оскаржено і вступило в законну силу.

20. Невизначеної дати виконуючий обов'язки голови Донецького обласного суду вніс протест до президії цього суду на рішення від 9 березня 2000 року в частині грошових виплат. 5 липня 2000 року президія задовольнила протест, скасувала рішення від 9 березня 2000 року в частині грошових виплат та направила справу на новий розгляд.

21. 24 жовтня 2000 року Артемівський суд частково задовольнив вимоги заявниці та зобов'язав Компанію виплатити їй заборгованість із заробітної плати та компенсацію в загальній сумі 8689,082 грн.³ Це рішення не було оскаржено.

22. Невизначеної дати виконувач обов'язків голови Донецького обласного суду вніс протест до президії цього суду на рішення від 24 жовтня 2000 року. 20 червня 2001 року президія задовольнила протест, скасувала рішення суду першої інстанції та направила справу на новий розгляд.

23. 7 вересня 2001 року заявниця подала до Артемівського суду касаційну скаргу на постанову від 20 червня 2001 року. 13 вересня 2001 року голова Артемівського суду відхилив касаційну скаргу заявниці, оскільки постанова від 20 червня 2001 року не підлягала оскарженню.

24. Артемівський суд призначив судові засідання у справі на 31 липня 2001 року. За клопотанням заявниці слухання справи було перенесено на 5 жовтня 2001 року.

25. 5 листопада 2001 року голова суду, розглядаючи справу одноособово, відмовив заявниці у задоволенні її вимог.

26. У своїй апеляційній скарзі на рішення від 5 листопада 2001 року заявниця скаржилась на небезсторонність голови Артемівського суду, стверджуючи, що суд отримав певне майно завдяки «неофіційним» стосункам між керівництвом Компанії та паном В. Л. Г.

² Приблизно 1,371 євро.

³ Приблизно 1,475 євро.

27. 21 лютого 2002 року Донецький обласний суд залишив рішення від 5 листопада 2001 року без змін. Донецький обласний суд не розглядав скарги заявниці стосовно небезсторонності голови В. Л. Г.

28. 14 травня 2002 року заявниця подала касаційну скаргу. 19 серпня 2002 року Верховний Суд України відхилив касаційну скаргу заявниці, оскільки вона була подана з порушенням строку. Більше того, він постановив, що саме суд першої інстанції має вирішувати питання про прийнятність касаційної скарги заявниці.

29. 18 вересня 2002 року заявниця звернулась до Артемівського суду із заявою про поновлення строків для касаційного оскарження. 19 вересня 2002 року суд виніс ухвалу, якою поновив строк касаційного оскарження, дійшовши висновку, що заявниця дотрималась визначеного законом строку для подання касаційної скарги.

30. 1 жовтня 2002 року заявниця подала до цього ж суду нову касаційну скаргу, в якій вона також скаржилась на небезсторонність голови суду В. Л. Г.

31. 21 квітня 2003 року колегія з трьох суддів Верховного Суду України, засідаючи палатою, відхилила скаргу заявниці в зв'язку з відсутністю підстав для передачі справи на розгляд складу судової палати у цивільних справах.

32. Відповідно до матеріалів, наданих Урядом, в період з вересня 1997 року по квітень 2003 року було проведено більше п'ятдесяти трьох судових засідань. Сім судових засідань було перенесено в зв'язку з відсутністю заявниці або на її прохання. Дванадцять судових засідань було перенесено в зв'язку з відсутністю представників Компанії-відповідача.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО

A. Цивільний процесуальний кодекс 1963 року (далі — Кодекс) (втратив чинність 1 вересня 2005 року)

33. Стаття 18 Кодексу передбачала п'ять підстав, відповідно до яких судді не могли брати участь в розгляді справи і підлягали відводу:

- (a) якщо вони при попередньому розгляді даної справи брали участь у процесі як свідки, експерти, перекладачі, представники, прокурор, секретар судового засідання;
- (b) якщо вони особисто, прямо чи побічно, заінтересовані в результаті справи;
- (c) якщо вони є родичами сторін або інших осіб, які беруть участь у справі;
- (d) якщо вони перебувають в особливих стосунках з особами, які беруть участь у справі;

(e) якщо будуть встановлені інші обставини, які викликають сумнів у їх безсторонності.

34. Відповідно до статей 20-21 особи, які брали участь у процесі, могли подавати вмотивовані заяви про відвід судді. Заява розглядалась судом, який розглядав справу.

35. Відповідно до статті 291 ухвали, прийняті судами стосовно заяв про відвід судді, окремо оскарженню не підлягали. Однак сторони могли включити свої заперечення щодо таких ухвал до апеляційної скарги на рішення суду у їх справі.

36. Відповідно до статей 301 та 305 апеляційний суд досліджував, чи було законним та належним чином обґрунтованим рішення суду першої інстанції. Апеляційний суд мав повноваження розглядати нові докази та докази, які, як стверджувалось, були розглянуті не у відповідності до Кодексу. Він мав право:

- (a) постановити ухвалу про відхилення апеляційної скарги;
- (b) постановити ухвалу про скасування рішення суду першої інстанції і направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції, якщо встановлено порушення процесуального права, що перешкоджає суду апеляційної інстанції дослідити нові докази чи обставини, які не були предметом розгляду в суді першої інстанції;
- (c) постановити ухвалу про скасування рішення суду першої інстанції і закрити провадження у порушеній справі;
- (d) змінити або ухвалити нове рішення по суті позовних вимог.

37. Відповідно до статті 307 рішення суду першої інстанції підлягало скасуванню з направленням справи на новий розгляд, якщо:

- (a) справа розглянута неповноважним суддею;
- (b) рішення ухвалено чи підписано не тим суддею, який розглядав справу;
- (c) справу розглянуто за відсутності будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, не повідомлених про час і місце судового засідання;
- (d) суд вирішив питання про права і обов'язки осіб, які не були притягнуті до участі в справі.

38. Згідно зі статтею 320 підставами касаційного оскарження було неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права. У статті 328 зазначалося, що справа обов'язково переглядається складом судової палати, якщо:

- (a) наведені в скарзі доводи містять ознаки неправильного застосування судом норм процесуального права;
- (b) у касаційному провадженні суду знаходиться справа аналогічного характеру;
- (c) суд допустив інше застосування закону, ніж касаційна інстанція при розгляді справи аналогічного характеру;

(d) справа по першій інстанції розглянута апеляційним судом.

Справа може бути передана на розгляд складу судової палати, якщо оскаржуване рішення має важливе значення для забезпечення однакового застосування закону судами України, а також як-що наведені в скарзі доводи дають підстави для висновку, що неправильне застосування судом норм матеріального або процесуального права призвело або могло призвести до неправильного вирішення справи.

39. Відповідно до статті 321 Кодексу касаційна скарга подавалась протягом трьох місяців з дня проголошення ухвали або рішення суду апеляційної інстанції. Законом від 7 березня 2002 року, що вступив у дію 4 квітня 2002 року та потім втратив чинність 1 вересня 2005 року, вказаний вище строк був скорочений до одного місяця. Строк подання касаційної скарги міг бути поновлений судом першої інстанції у випадку, якщо строку не було дотримано з поважних причин.

40. Стаття 329 Кодексу передбачала попередній розгляд касаційних скарг колегією трьох суддів Верховного Суду, яка розглядала питання необхідності передачі справи на розгляд складу судової палати. На цій стадії участь сторін не передбачалась. Справа передавалась на розгляд складу судової палати, якщо колегія з трьох суддів Верховного Суду одноголосно не вирішувала інакше.

41. Відповідно до статті 334 суд касаційної інстанції мав такі повноваження:

- (a) постановити ухвалу про відхилення касаційної скарги;
- (b) постановити ухвалу про повне або часткове скасування оскаржуваного судового рішення і направити справу на новий розгляд у суд першої або апеляційної інстанції;
- (c) постановити ухвалу про скасування оскаржуваного рішення і залишити в силі судове рішення, що було помилково скасовано судом апеляційної інстанції;
- (d) постановити ухвалу про скасування судових рішень і закрити провадження в порушеній цивільній справі або залишити заяву без розгляду; або
- (e) змінити рішення по суті справи.

В. Закон «Про судоустрій» (далі — Закон) (втратив чинність 1 червня 2002 року)

42. Відповідно до статті 19 Закону обласні управління юстиції (територіальні відділення Міністерства юстиції) були відповідальними за організацію матеріально-технічного забезпечення районних та міських судів.

43. Згідно зі статтею 26 Закону голова районного або міського суду виконував спеціальні управлінські та процесуальні функції. Голова міг бути головуєчим у судових засіданнях; призначав суддів як

головуючих у судових засіданнях; розподіляв інші обов'язки між суддями. Він був також відповідальним за регулярний прийом громадян та роз'яснення їм законодавства, розгляд пропозицій, заяв і скарг громадян. Голова також здійснював нагляд за роботою канцелярії суду та судових виконавців. Він організовував роботу по веденню судової статистики, узагальненню судової практики та підвищенню кваліфікації працівників суду.

ЩОДО ПРАВА

I. СКАРГА ЩОДО НЕБЕЗСТОРОННОСТІ

44. Заявниця скаржилася за п. 1 ст. 6 на небезсторонність Артемівського суду та голови цього суду В. Л. Г, який розглядав її справу. Скарга заявниці ґрунтувалась на тому, що Компанія відповідач безкоштовно забезпечила суд ґратами для вікон та надала комп'ютер, а також відремонтувала опалювальну систему суду. Пункт 1 ст. 6 Конвенції у відповідній частині передбачає наступне:

«Кожен має право на справедливий... розгляд його справи... незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...»

A. Щодо прийнятності

45. Суд зазначає, що Уряд не подав жодних заперечень щодо прийнятності вказаної скарги.

46. Суд вважає, що скарга заявниці на несправедливість провадження порушує серйозні питання факту та права відповідно до Конвенції, визначення яких вимагає розгляду справи по суті. Він не бачить жодних підстав для проголошення цієї частини заяви непринятною.

B. Щодо суті

47. Уряд зауважив, що як Артемівський суд, так і голова суду В. Л. Г. були безсторонніми. Зокрема, Уряд зазначив, що заявниця мала можливість представити свої аргументи стосовно процесуальних та матеріальних аспектів справи, які суди належним чином розглянули та наддали на них відповідь. Остаточне рішення Артемівського суду було розглянуто апеляційним та касаційним судами, які дійшли висновку, що суд першої інстанції дотримався процесуальних вимог. Більше

того, Артемівський суд задовольнив вимогу заявниці про зміну формулювання причин її звільнення. Далі Уряд зауважив, що сам факт того, що голова суду при виконанні своїх управлінських функцій розпочав ділові стосунки зі стороною у провадженні, не міг вплинути на його рішення у справі. Таким чином, у справі не було ознак суб'єктивної або об'єктивної небезсторонності з боку голови суду В. Л. Г.

48. Заявниця не погодилась.

49. Відповідно до усталеної практики Суду наявність безсторонності відповідно до п. 1 ст. 6 повинна визначатися за суб'єктивним та об'єктивним критеріями. Відповідно до суб'єктивного критерію беруться до уваги особисті переконання та поведінка окремого судді, тобто чи виявляв суддя упередженість або безсторонність у даній справі. Відповідно до об'єктивного критерію визначається, серед інших аспектів, чи забезпечував суд як такий та його склад відсутність будь-яких сумнівів у його безсторонності (див., серед іншого (*inter alia*), рішення у справі «Фей проти Австрії» (*Fey v. Austria*) від 24 лютого 1993 року, пп. 27, 28 та 30; рішення у справі «Ветштайн проти Швейцарії» (*Wettstein v. Switzerland*), № 33958/96, п. 42, ЄСПЛ 2000-XII). У кожній окремій справі слід вирішувати, чи мають стосунки, що розглядаються, таку природу та ступінь, що свідчать про небезсторонність суду (див. рішення у справі «Пуллар проти Сполученого Королівства» (*Pullar v. United Kingdom*), від 10 червня 1996 року, п. 38).

50. Стосовно суб'єктивного критерію, особиста безсторонність суду презумується, поки не надано доказів протилежного (див. вищевказане рішення у справі «Ветштайн проти Швейцарії» (*Wettstein v. Switzerland*), пункт 43).

51. Суд не переконаний, що у цій справі достатньо ознак, щоб вирішити, що судді Артемівського суду, які розглядали справу заявниці, проявляли особисту упередженість. У будь-якому випадку Суд не вважає за необхідне розглядати це питання, оскільки з причин, викладених нижче, він дійшов висновку, що у цій справі мала місце відсутність безсторонності суду за об'єктивним критерієм.

52. Стосовно об'єктивного критерію слід визначити, окремо від поведінки голови В. Л. Г., чи існували переконливі факти, які б могли свідчити про його безсторонність. Це означає, що при вирішенні того, чи є у цій справі обґрунтовані причини побоюватися, що певний суддя був небезсторонній, позиція заінтересованої особи є важливою, але не вирішальною. Вирішальним же є те, чи можна вважати такі побоювання об'єктивно обґрунтованими (див. вищевказане рішення у справі «Ветштайн проти Швейцарії» (*Wettstein v. Switzerland*), п. 44; та рішення у справі «Ферантеллі та Сантанжело проти Італії» (*Ferrantelli and Santangelo v. Italy*), від 7 серпня 1996 року, п. 58).

53. З огляду на це, навіть зовнішні прояви можуть мати певну важливість або, іншими словами, «правосуддя повинно не тільки чинитися, повинно бути також видно, що воно чиниться» (див. рішення у справі «*Де Куббер проти Бельгії*» (*De Cubber v. Belgium*), від 26 жовтня 1984 року, п. 26). Важливим питанням є довіра, яку суди повинні вселяти в громадськість у демократичному суспільстві (див. вищевказане рішення у справі «*Ветштайн проти Швейцарії*» (*Wettstein v. Switzerland*) та рішення у справі «*Кастілло Альгар проти Іспанії*» (*Castillo Algar v. Spain*), від 28 жовтня 1998 року, п. 45).

54. Суд зазначає, що Уряд не оспорував твердження заявниці стосовно того, що голова Артемівського суду, який одноособово розглядав справу заявниці у суді першої інстанції та чий рішення були залишені без змін судами вищих інстанцій, просив та безоплатно отримував майно від Компанії-відповідача. На думку Суду, за цих обставин побоювання заявниці щодо неупередженості голови В. Л. Г. можна вважати об'єктивно виправданими, незважаючи на той факт, що Артемівський суд задовольнив одну із скарг заявниці (див. пункт 20 вище). Більше того, суди вищих інстанцій, розглядаючи скарги заявниці, не взяли до уваги її твердження щодо цього питання.

55. Отже, було порушено п. 1 ст. 6 Конвенції.

II. СКАРГИ ЩОДО ТРИВАЛОСТІ ПРОВАДЖЕНЬ

56. Заявниця скаржилася, що тривалість проваджень була несумісною з вимогою «розумного строку», зазначеного у п. 1 ст. 6 Конвенції, який у відповідній частині передбачає наступне:

«Кожен має право на... розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом ... який вирішить його спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...»

A. Щодо прийнятності

57. Суд вважає, що ця скарга не є очевидно необґрунтованою у сенсі п. 3 ст. 35 Конвенції. Більше того, він зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших причин. Таким чином, вона повинна бути проголошена прийнятною.

B. Щодо суті

58. Уряд стверджував, що у цій справі не було значних періодів бездіяльності, які були допущені з вини держави. Відповідно до інформації, наданої Урядом, заявниця та Компанія-відповідач були відповідальними за значні затримки у провадженні, оскільки вони не з'являлися в загальній кількості на 19 судових засідань, 5 з яких було

відкладено в зв'язку з неявкою заявниці. Далі Уряд зауважував, що затримка у вісім місяців мала місце з огляду неподання заявницею касаційної скарги протягом встановленого строку (див. пункти 29-30 вище). Уряд також стверджував, що справа була ускладнена тим, що протягом провадження заявниця декілька раз змінювала свої вимоги.

59. Заявниця заперечила зауваження, які були надані Урядом. Вона стверджувала, що її не повідомляли про засідання, на які вона не з'являлась. Заявниця також стверджувала, що вона подала свою першу касаційну скаргу впродовж встановленого строку.

60. Суд зазначає, що загальна тривалість провадження, яке почалося 17 вересня 1997 року та закінчилося 21 квітня 2003 року, за винятком періодів між 24 травня та 14 липня 1999 року, 9 березня та 5 липня 2000 року, 24 жовтня 2000 року та 20 червня 2001 року, коли провадження не відбувалося, складало чотири роки та п'ять місяців (див. рішення у справі «*Єманакова проти Росії*» (*Yemanakova v. Russia*), № 60408/00, п. 41, від 23 вересня 2004 року, та рішення у справі «*Єфіменко проти України*» (*Efimenko v. Ukraine*), від 18 липня 2006 року, № 55870/00, п. 51).

61. Суд повторює, що розумність тривалості провадження повинна оцінюватись у світлі обставин справи та з огляду на наступні критерії: складність справи, поведінка заявника та відповідних органів влади та важливість предмета спору для заявника (див., серед інших, рішення у справі «*Фрідлендер проти Франції*» (*Frydlnder v. France*), № 30979/96, п. 43, ЄСПЛ 2000-VII).

62. Звертаючись до фактів цієї справи, Суд зауважує, що спочатку справа стосувалася законності звільнення заявниці з посади заступника директора. У ході провадження заявниця двічі змінювала свої позовні вимоги. Зокрема, в листопаді 1997 року заявниця вимагала скасувати наказ про звільнення з посади економіста та компенсацію. При цьому вже в березні 2000 року вона подала заяву щодо зміни формулювання причин її звільнення. Суд вважає, що, хоча предмет позову, що розглядається, не може вважатися особливо складним, справа була дещо ускладнена новими вимогами заявниці.

63. Суд відзначає, що після винесення рішення від 9 березня 2000 року, яким було задоволено вимоги заявниці щодо зміни формулювання причин її звільнення, справа стосувалася лише вимог заявниці щодо виплати заборгованості по заробітній платі та компенсації. Таким чином, на думку Суду, провадження мало певне значення для заявниці. Незважаючи на це, Суд не вбачає особливих підстав, чому національні суди повинні були розглядати справу з особливою швидкістю *vis-a-vis* до інших справ, що розглядалися ними.

64. З огляду на поведінку заявниці та національних судів, Суд повторює, що тільки ті затримки, які сталися з вини держави, можуть виправдати висновок стосовно недотримання вимоги

«розумного строку» (див. рішення у справі «Гумен проти Польщі» (*Humen v. Poland*), від 15 жовтня 1999 року, №26614/95, п. 66). Суд також повторює, що хоча сторона у цивільному процесі не може бути звинувачена у використанні засобів, доступних їй відповідно до національного законодавства, для захисту своїх інтересів, вона має погодитися з тим, що такі дії об'єктивно подовжують відповідне провадження (див. ухвалу у справі «Маліка-Васовська проти Польщі» (*Malicka Wasowska v. Poland*), від 5 квітня 2001 року, № 41413/98). Суд зазначає, що заявниця певною мірою відповідальна за загальну тривалість провадження, оскільки вона подавала нові вимоги, які стосувалися нових фактів, а також оскаржувала рішення у її справі до судів вищих інстанцій. Але, незважаючи на це, не можна вважати, що тривалість у справі мала місце виключно з огляду на поведінку заявниці.

65. Суд зазначає, що були певні затримки, відповідальність за які несуть органи судової влади. Такі затримки були спричинені значною кількістю направлень справи на новий розгляд. Однак ці затримки були незначними, з огляду на наступні міркування.

66. Суд зазначає, що справа неодноразово розглядалася судами трьох інстанцій протягом відносно нетривалих періодів. Зокрема, суд першої інстанції переглядав справу п'ять разів, період кожного розгляду не перевищував восьми місяців. Провадження у судах вищих інстанцій закінчувались протягом періоду від одного до семи місяців. За цих обставин Суд доходить висновку, що тривалість провадження, що склала чотири роки та п'ять місяців, не перевищила строк, який може вважатись «розумним».

67. Таким чином, п. 1 ст. 6 Конвенції порушено не було.

III. ЩОДО ІНШИХ ВИМОГ

A. Стаття 13 Конвенції

68. Далі заявниця скаржилася за статтею 13 Конвенції на те, що вона не могла оскаржити рішення президії Донецького обласного суду від 20 червня 2001 року. Вона також стверджувала, що Верховний Суд неправомірно відмовив їй у розгляді касаційної скарги на це рішення.

69. Суд вважає, що ця скарга повинна бути розглянута у світлі п. 1 ст. 6 Конвенції, яка гарантує право доступу до суду і в цьому зв'язку має розглядатися як спеціальна (*lex specialis*) по відношенню до ст. 13 Конвенції (див., серед іншого (*inter alia*), рішення у справі «Голдер проти Сполученого Королівства» (*Golder v. United Kingdom*), від 21 лютого 1975 року, п. 34 et seq., рішення у справі «Кудла проти Польщі» (*Kudla v. Poland*), по. 30210/96, п. 146 et seq., ЄСПЛ 2000-XI). Суд зауважує, що після рішення президії Донецького обласного суду

від 20 червня 2001 року, яке відповідно до законодавства України не підлягало подальшому судовому перегляду, провадження у справі заявниці було поновлено і справа по суті розглядалася судами трьох інстанцій, включно з Верховним Судом. Відповідно у заявниці була можливість у цих судах аргументувати свої скарги на рішення від 20 червня 2001 року. За цих обставин Суд вважає, що немає ознак порушення п. 1 ст. 6 Конвенції стосовно неможливості для заявниці оскаржити рішення від 20 червня 2001 року. Отже, ця частина заяви повинна бути відхилена як очевидно необґрунтована відповідно до п. 3 ст. 35 Конвенції.

В. Стаття 4 Конвенції

70. Заявниця скаржилася, що вона опинилась у становищі, яке прирівнюється до рабства, оскільки вона була вимушена працювати на посаді економіста, яку вона не обирала. Вона посилалась на п. 1 ст. 4 Конвенції.

71. Суд вважає, що ця частина заяви є неаргументованою і тому повинна бути відхилена як очевидно необґрунтована відповідно до пп. 3 та 4 ст. 35 Конвенції.

IV. ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

72. Статті 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

73. Заявниця вимагала суму своєї заробітної плати з 20 жовтня 1997 року по 9 березня 2000 року як компенсацію матеріальної шкоди. Однак вона не конкретизувала розмір своєї вимоги. Заявниця також вимагала 5000 євро як компенсацію моральної шкоди.

74. Уряд стверджував, що вимоги заявниці є надмірними та необґрунтованими.

75. Суд не вбачає причинного зв'язку між порушенням п. 1 ст. 6 Конвенції та матеріальною шкодою, яка вимагається. Таким чином, підстав задовольняти цю вимогу немає.

76. Щодо компенсації моральної шкоди Суд вважає, що визнання порушення п. 1 ст. 6 Конвенції за цих обставин становитиме достатню справедливую сатисфакцію (див. рішення у справі *«Межнаріч проти*

Хорватії» (Mezmaric v. Croatia), від 15 липня 2005 року, № 71615/01, п. 44).

В. Судові витрати

77. Заявниця вимагала також 504,871 грн.⁴ як компенсацію витрат, яких вона зазнала під час провадження в національних судах та в Суді.

78. Уряд не оскаржував цю вимогу.

79. Відповідно до прецедентної практики Суду заявник має право на відшкодування витрат, тільки якщо буде доведено, що вони були необхідні та фактично понесені, а також є обґрунтованими за розміром. У даній справі, враховуючи надану інформацію та вищезгадані критерії, Суд вважає за доцільне присудити заявниці 70 євро.

С. Пеня

80. Суд вважає за доцільне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої мають бути додані три відсотки.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скарги стосовно небезсторонності та тривалості провадження прийнятними, а іншу частину заяви непринятною;

2. *Вирішує*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції з огляду на вимогу безсторонності суду;

3. *Вирішує*, що не було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції в частині тривалості провадження;

4. *Вирішує*, що визнання порушення становить достатню справедливу сатисфакцію моральної шкоди, яку зазнала заявниця;

5. *Вирішує*, що:

а) протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявниці суму у розмірі 70 євро (сімдесят євро) як компенсацію судових витрат плюс суму будь-якого податку, який

⁴ Приблизно 78,23 євро.

може бути стягнуто з заявниці. Вказана сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

б) у випадку невиклати чи несвоечасної виплати державою-відповідачем належної заявниці суми на неї нараховуватиметься пеня, яка дорівнює граничній позичковій ставці Європейського центрального банку плюс три відсотки, з часу, коли закінчиться вищезгаданий тримісячний строк, і до моменту повного розрахунку;

6. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено в письмовій формі 9 листопада 2006 року згідно з пунктами 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІЕК
(C. Westerdiek)
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
(P. Lorenzen)
Голова